

Sygn. akt IV KK 463/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Marek Pietruszyński

Protokolant Klaudia Binienda

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Roberta Tarsalewskiego,
w sprawie **A. K.**

skazanego z art. 178a § 1 kk

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 29 listopada 2021 r.,

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść

od wyroku Sądu Okręgowego w P.

z dnia 8 września 2020 r., sygn. akt II Ka [...]

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P.

z dnia 18 grudnia 2019 r., sygn. akt II K [...],

**uchyla wyrok w zaskarżonej części tj. w zakresie utrzymania w
mocy orzeczenia o łącznym wymiarze środka karnego -
świadczenia pieniężnego, i w tym zakresie sprawę przekazuje do
ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym Sądowi
Okręgowemu w P.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 grudnia 2019 r. Sąd Rejonowy w P. w sprawie o sygn. akt II K (...) uznał A. K. za winnego popełnienia trzech występów wyczerpujących dyspozycję art. 178a § 1 k.k. i za każdy z nich wymierzył mu kary po 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz orzekł – za każdy z występów – środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym przez okres 3 lat i świadczenie pieniężne w kwocie 5000 zł na rzecz Funduszu P.. Na podstawie art. 85 § 1 i 2 k.k. w miejsce jednostkowych kar pozbawienia wolności orzekł karę łączną roku pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na okres próby trzech lat. W oparciu o przepisy art. 85 § 1 i § 2 k.k., art. 86 § 1 k.k. i art. 90 § 2 k.k. w miejsce jednostkowych środków karnych w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym, sąd orzekł wobec oskarżonego łączny środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym na okres 8 lat, a w miejsce jednostkowych środków karnych w postaci świadczenia pieniężnego orzekł wobec oskarżonego łączny środek karny w postaci świadczenia pieniężnego w postaci 10.000 zł na rzecz Funduszu P.. W wyroku znalazło się rozstrzygnięcie o zwolnieniu oskarżonego od ponoszenia kosztów sądowych.

Apelację od wyroku złożył prokurator. Zaskarżając wyrok w całości na niekorzyść oskarżonego zarzucił mu obrazę przepisów prawa materialnego, a to art. 91 § 1 k.k. poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy oskarżony dopuścił się popełnienia trzech przestępstw z art. 178a § 1 k.k., które zostały zrealizowane w krótkich odstępach czasu z wykorzystaniem takiej samej sposobności, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny co do któregośkolwiek z tych przestępstw, które to ustalenia obligowały sąd do zastosowania instytucji ciągu przestępstw.

Ponadto w uzasadnieniu apelacji skarżący wskazał, że sąd pierwszej instancji dopuścił się uchybienia polegającego na zastosowaniu art. 90 § 2 k.k. poprzez orzeczenie, w miejsce jednostkowych środków karnych w postaci świadczenia pieniężnego, łącznego środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego w kwocie 10.000 zł na rzecz Funduszu P.. Prokurator zastrzegł jednocześnie, że w razie uwzględnienia zarzutu obrazu przepisu prawa materialnego podniesionego w

petitum apelacji, to rozpoznanie powyższego uchybienia stanie się bezprzedmiotowe, gdyż skutki art. 91 § 1 k.k. są dalej idące.

W konkluzji apelacji skarżący wniósł o:

„uznanie A. K. winnego przestępstw z art. 178a § 1 k.k. przy przyjęciu, iż dopuścił się ich w krótkich odstępach czasu, z wykorzystaniem takiej samej sposobności w warunkach art. 91 § 1 k.k. i za to:

- na podstawie art. 178a § 1 k.k. skazanie oskarżonego na karę 1 (jednego) roku pozbawienia wolności,*
- na zasadzie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 k.k. warunkowe zawieszenie wobec oskarżonego A. K., wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności na okres próby lat 3 (trzech),*
- na zasadzie art. 42 § 2 k.k. orzeczenie wobec oskarżonego A. K. środka karnego w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym na okres 8 (ośmiu) lat,*
- na zasadzie art. 43a § 2 k.k. orzeczenie wobec oskarżonego A. K. środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego w kwocie 15.000,00 (piętnaście tysięcy) złotych na rzecz Funduszu P.,*
- na podstawie art. 627 k.p.k. zasądzenie od oskarżonego kosztów i opłat sądowych.”*

Wyrokiem z dnia 8 września 2020 r., sygn. akt II Ka (...), Sąd Okręgowy w P. utrzymał zaskarżone rozstrzygnięcie w mocy.

Kasację w tej sprawie wniósł Prokurator Generalny. Zaskarżając prawomocny wyrok na niekorzyść skazanego w zakresie utrzymania w mocy rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego w P., zawartego w punkcie XII, w części dotyczącej orzeczenia w miejsce jednostkowych środków karnych w postaci świadczeń pieniężnych na rzecz Funduszu P. jednego łącznego świadczenia na rzecz wskazanego Funduszu, zarzucił mu: *„rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego - art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k., polegające na nienależytym dokonaniu kontroli odwoławczej zaskarżonego w całości - na niekorzyść skazanego A. K.- wyroku Sądu I instancji, w następstwie zaakceptowania błędnego, rażąco naruszającego przepis prawa materialnego - art. 90 § 2 k.k., poglądu wyrażonego przez sąd meriti,*

że orzeczone na podstawie art. 43a § 1 k.k. świadczenia pieniężne na rzecz Funduszu P. podlegają łączeniu, przy odpowiednim zastosowaniu przepisów o karze łącznej, co doprowadziło do nieuzasadnionego utrzymania w mocy wyroku, w którym w miejsce orzeczonych 3 świadczeń pieniężnych na rzecz wskazanego Funduszu, każdego na kwotę 5.000 zł, orzeczono jedno łączne świadczenie w wysokości 10.000 zł.”

Podnosząc taki zarzut, autor kasacji wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania przez Sąd Okręgowy w P., w postępowaniu odwoławczym.

Kasację poparł na rozprawie prokurator Prokuratury Krajowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się zasadna. W apelacji, a ściślej rzecz ujmując w jej uzasadnieniu, prokurator postawił alternatywny zarzut naruszenia art. 90 § 2 k.k. w odniesieniu do orzeczenia łącznego środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego (w kwocie 10000 zł). Niewątpliwie taki sposób umiejscowienia zarzutu wskazuje na pewne mankamenty warsztatowe wnoszącego apelację (skoro nie ujęto tego zarzutu, jako zarzutu alternatywnego, w petitum apelacji), ale nie pozbawiło go procesowej skuteczności w aspekcie wymogu z art. 433 § 2 k.p.k., co zresztą dostrzegł sąd odwoławczy ustosunkowując się do niego w uzasadnieniu swojego wyroku, gdy zasadniczy zarzut apelacji uznał za chybiony. Rzecz jednak w tym, że w kontekście argumentacji apelacji, a zwłaszcza przywołania przez skarżącego na poparcie tego zarzutu, orzeczeń Sądu Najwyższego, stanowisko sądu odwoławczego zapadło z rażącym naruszeniem art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. Oczywiście jest, że w ramach samodzielności jurysdykcyjnej (art. 8 § 1 k.p.k.) każdy sąd ma prawo do własnej oceny oraz rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego. W sytuacji wszakże, gdy określony przepis prawa materialnego jest interpretowany w orzecznictwie sądowym oraz piśmiennictwie w sposób jednoznaczny i utrwalony, tworząc tzw. pojęcie zastane, dokonanie odmiennej oceny prawnej może podlegać ochronie z art. 8 § 1 k.p.k. tylko wówczas, gdy sąd dostrzeże istotne lub nowe elementy normatywne, które poprzednio nie były analizowane (albowiem np. nie istniały), a które przez niego rozważone mogą prowadzić do odmiennego stanowiska prawnego. Także w sytuacji, gdy określony

przepis prawa (lub instytucja prawna wywodzona z kilku przepisów) jest rozbieżnie interpretowany w orzecznictwie sądowym lub w doktrynie sąd ma prawo do zajęcia własnego stanowiska w tym zakresie (i nie dopuści się wówczas naruszenia prawa materialnego), ale wówczas taka ocena musi być poprzedzona dostrzeżeniem rozbieżnych stanowisk, a następnie, dokonaniem całościowej i wnikliwej ich oceny; dopiero wówczas sąd może wskazać z jakich powodów i dlaczego opowiada się za wskazaną interpretacją i wynikającym z niej poglądem prawnym. Tymczasem, sąd odwoławczy w niniejszej sprawie nie tylko, że nie dokonał oceny odmiennego poglądu prawnego, wywodzonego z przedstawionych w apelacji orzeczeń Sądu Najwyższego, a dotyczącego braku możliwości łączenia środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego, ale odrzucił zarzut apelacji opierając się tylko na braku takiego stwierdzenia w przepisie art. 90 § 2 k.k. oraz podnosząc, że brak terminowości świadczenia nie jest negatywną przesłanką do łączenia takiego środka karnego, przywołując również to, iż kara grzywna także nie jest karą o charakterze terminowym (rubryka 3.1. formularza uzasadnienia). Taki sposób kontroli odwoławczej stanowi rażące naruszenie przepisów art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k., a uchybienie to miało oczywisty wpływ na treść zaskarżonego wyroku, albowiem doprowadziło do odrzucenia w istocie *a limine* tezy skarżącego – wspartej orzecznictwem Sądu Najwyższego – o niemożności orzeczenia łącznego świadczenia pieniężnego w kwocie 10000 zł, zamiast pozostawienia w obrocie prawnym trzech świadczeń pieniężnych po 5000 zł każde. Nietrudno także zauważyć, że argumenty przedstawione przez sąd odwoławczy nie tylko są niepełne i pobieżne, ale także chybione w sferze wykładni przepisu art. 90 § 2 k.k. Z jednej strony sąd odwoławczy wyraża pogląd, że przepis art. 90 § 2 k.k. nie czyni żadnego rozróżnienia w kwestii łączenia środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego, a jednocześnie nie dostrzega kluczowego argumentu, iż w tym przepisie mowa jest tylko o łączeniu pozbawienia praw publicznych, oraz środkach karnych określonych jako zakaz lub obowiązek, a przecież świadczenie pieniężne nie mieści się w żadnej z tych kategorii. Obowiązek, o którym mowa w art. 90 § 2 k.k. to przecież nakaz orzeczony jako środek karny (art. 39 pkt. 2e k.k.). Wynika to zresztą wprost z treści art. 43 § 1 a k.k. Zatem od strony wykładni językowej nie ma żadnej podstawy do łączenia środka karnego orzeczonego w formie świadczenia

pieniężnego. Nie ma również żadnych podstaw do uzupełnienia zakresu normowania wskazanego w przepisie art. 90 § 2 k.k. Trzeba bowiem dostrzec, że jest to szczególna instytucja prawa karnego materialnego, a zatem nie podlega wykładni rozszerzającej, a przede wszystkim ma ona zastosowanie do tych środków karnych, które są orzekane w latach (art. 43 § 1 k.k.) lub miesiącach (art. 43 §1a k.k.). Tymczasem świadczenie pieniężne nie ma takiego charakteru. Ponadto zupełnie chybiony jest argument sądu *ad quem* odnoszony do nieterminowego charakteru kary grzywny. Przecież podstawą do łączenia kary grzywny nie jest przepis art. 90 § 2 k.k., ale zupełnie inne przepisy, tj. art. 85 § 1 k.k. oraz art. 86 § 1 i 2 i 2a k.k. Mając na uwadze powyższe argumenty w orzecznictwie Sądu Najwyższego jest wyrażany jednolity pogląd o niemożności orzeczenia łącznego środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego (por. wyroki SN: z dnia 31 marca 2009 r., V KK 415/08; z dnia 14 czerwca 2018 r., III KK 252/18). Takie stanowisko jest również zgodnie prezentowane w doktrynie prawa karnego (por. np. P. Kozłowska-Kalisz [w:] M. Mozgawa [red.] *Kodeks karny. Komentarz*, Lex/el 2021, teza 3 do art. 90; J. Giezek [w:] J. Giezek [red.] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 719-729; P. Kardas [w:] Wróbel Włodzimierz [red.], Zoll Andrzej [red.], *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część II. Komentarz do art. 53-116*, wyd. V, teza 10 do art. 90; J. Lachowski [w:] V. Konarska-Wrzošek [red.] *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 544).

Mając na względzie powyższe argumenty konieczne stało się uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie, w jakim utrzymano w mocy orzeczenie o łącznym wymiarze środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego. Przy ponownym rozpoznaniu apelacji prokuratora sąd odwoławczy wnikliwie rozważy argumenty przedstawione w apelacji jak też zapozna się ze stanowiskiem doktryny i piśmiennictwa co do zakresu normowania w art. 90 § 2 k.k. w aspekcie świadczenia pieniężnego. Dopiero po przeprowadzeniu takiej analizy rozpozna zarzut apelacji i rozstrzygnie, czy słusznie sąd pierwszej instancji orzekł łączny wymiar środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego. Z tych powodów orzeczono jak w wyroku.

